

POIKA RAIDALLISESSA PYJAMASSA

Iso-Britannia, Yhdysvallat, 2008

Ohjaaja: Mark Herman

Käsikirjoittaja: Mark Herman (perustuen John Boynen romaaniin)

Näyttelijät: Asa Butterfield, Vera Farmiga, Jack Scanlon, David Thewlis, Rupert Friend.

Levittäjä: Walt Disney Studios Motion Pictures Finland

Alkuperäinen nimi: *The Boy in the Striped Pyjamas*

Kesto: 96 min.

Ikäraja: K13

Genre: Draama

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu 8.-9. - luokille sekä lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin.

Oppimateriaalin teemoja: Elokuvan kerrontaa, vaatteiden vankila, rajat ylittävä ystävyys, holokaustin hirveydet

SYNOPSIS

Kahdeksanvuotias Bruno on natsiupseerin poika, joka viettää huoletonta elämää toisen maailmansodan aikaisessa Berliinissä. Kun isälle määrätään uusi asemapaikka, se tietää koko perheelle muuttoa mukavasta kaupunkikodista keskelle syrjäistä maaseutua, missä Brunolla ei ole yhtään ystävää eikä mitään tekemistä. Tylsyyden piinaamana ja uteliaisuuden houkuttelemana Bruno uhmaa äitinsä toistuvia kehoituksia olla poistumatta omalta pihamaalta ja lähtee tutkimaan lähistöllä näkemäänsä 'maatilaan'. Siellä hän tapaa samanikäisen Shmuelin, joka hänkin viettää hyvin yksinäistä elämää, tosin piikkilanka-aidan toisella puolella. Tutustuminen raidalliseen pyjamaan

pukeutuneeseen poikaan raottaa Brunolle vähitellen ovea todellisuuteen ja avaa hänen silmänsä ympärillä olevaan aikuisten maailmaan, jossa ei ole sijaa heidän ystävyydelleen... ja niin heidän toveruudellaan on lopulta hyvin kohtalokkaat seuraukset.

(Lähde: Walt Disney Studios Motion Pictures Finland pressisivut.)

ELOKUVAN KERRONTAA

1. Elokuvan tarina on faabeli-muotoinen. Myös elokuvan pohjana olevan kirjan kirjoittaja on kirjoittanut tarinansa faabeliksi.

Selvittäkää mikä on faabeli ja keskustelkaa millä perusteella elokuvaa *Poika raidallisessa pyjamassa* voi kutsua faabeliksi.

Faabelin on moraalisen opetuksen sisältävä vertauskuvallinen kertomus ihmisistä ja yhteiskunnasta. Usein opettavaiset tarinat on kerrottu satiirisen eläintarinan muodossa. tunnettuja faabeleita ovat kirjoittaneet mm. Aisopos, Jean de la Fontaine ja Hans Christian Andersen.

Faabelit rinnastetaan usein satuihin, mutta faabelimoraali eroaa satumoraalista oleellisesti kyynisyydellään. Kun satujen idealismi nojaa maailman perimmäiseen hyvyyteen, faabeli varoittaa että maailma on vaarallinen paikka täynnä pahoja ihmisiä. Poika raidallisessa pyjamassa -elokuvan loppuratkaisu korostaa faabelille tyypillistä ajatusta siitä, ettei hyvyyttä suinkaan aina palkita ja että heikot ja viattomat joutuvat usein kärsimään. Optimistisen satumaailman onnellinen loppu jää tästä keskitysleirifaabelista puuttumaan. Lopulliseen pessimismiin elokuva ei kuitenkaan lankea, muistuttaessaan aidon ystävyyden mahdollisuudesta julmuudenkin keskellä.

Lisätietoja: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Faabeli>

http://www.jyu.fi/taiku/aikajana/kirjallisuus/ki_ba_fontaine.htm

Faabelimoraalin ja satumoraalin eroista enemmän Margareta Rönnerbergin artikkelissa "Lastenelokuvien väkivaltagalaksit" Teoksessa Toim. Forselius Tilda Maria, Luoma-Keturi Seppo: Uhka silmälle - 7 esseetä kauhun katsomisesta ja videohysteriasta. Helsinki: Like kustannus Oy, 1989.

2. Elokuvan tapahtumat nähdään lapsen silmin, miten tämä vaikuttaa kerrontaan?

Miettikää miten elokuva muuttuisi jos näkökulmahenkilö olisi esimerkiksi Brunon isä.

Elokuva pyrkii lähestymään tuoreesta näkökulmasta ennakkoluulojen, syrjinnän, vihan ja viattomiin kohdistuvan väkivallan teemoja. Elokuva onnistuu pitäytymään ympäröivästä todellisuudesta tietämättömän lapsen näkökulmassa jolloin myös katsoja kohtaa juutalaisvainon ja sodan kammottavuuden viattomuuden vinkkelistä. Bruno on viaton ja naiivi kahdeksanvuotias poika, joka ei voi ymmärtää ympärillään tapahtuvia kauheuksia. Viaton katse korostaa katsojalle historian hirveyksiä ja auttaa samastumaan sodan viattomiin uhreihin.

Kirjailija John Boyne, jonka lastenkirjaan elokuva perustuu, on sanonut kirjansa tarkoituksena seuraavaa: "Bruno kysyy 'Mitä täällä tapahtuu, miksi aidan toisella puolella on niin paljon ihmisiä?' Nämä ovat yksinkertaisia, peruskysymyksiä joita lopulta itsekkin kysymme. ehkäpä kaikkien kirjailijoiden ja taitelijoiden tehtävänä on etsiä vastauksia ja varmistaa että kyselyä jatketaan edelleen, jotta kukaan ei unohtaisi miksi nuo kysymykset piti ylipäätään kysyä."

Yksilön kokemuksen ja viattoman lapsen näkökulman kautta elokuvantekijät ovat katsoneet voivansa tuoda vaikean, käsittämättömän asian ymmärrettäväksi, koskettavaksi ja ajatuksia herättäväksi kokemukseksi nykykatsojille.

VAATTEIDEN VANKILA

1. Alistettujen ja sortajien, vangittujen ja vangitsijoiden, vapaiden ja kahlittujen välille tehdään eroja monin tavoin. *Poika raidallisessa pyjamassa* elokuvan nimikin kertoo että vaatteet ovat oleellinen keino erottaa ihmisryhmiä ja merkitä tietyt ryhmät alistetuiksi. Vaate voi olla siten myös vapauden riiston väline.

Pohtikaa miten vaatteita käytetään elokuvan kerronnassa ja tarinan kuljettamisessa, millaisia merkityksiä vaatteet saavat?

Vaatteet olivat ensimmäinen asia johon Bruno kiinnitti huomiota "farmin" asukkaiden erilaisuudessa. Raidallinen pyjama on siten näkyvä symboli, joka erottaa "meidät" "niistä". Natsiunivormu taas toimii elokuvassa visuaalisena symbolina, joka herättää Brunossa pelonsekaista kunnioitusta. Natsiunivormu näyttäytyy nykykatsojalle myös pahuuden symbolina. Pavelin tapauksessa vain vaate tekee eron arvostetun lääkärin ja alistetun vangin välillä. Lopussa Brunon ja Shmuelin ystävyys ja kohtalo sinetöityvät samanlaisella pukeutumisella.

2. Keskustelkaa luokassa millaisia erilaisia vangin vaatteita on olemassa? Miten eri maitten ja kulttuurien vanginvaatteet eroavat toisistaan? Onko vanginvaatteilla eri merkityksiä maasta ja kulttuurista riippuen?

3. Etsikää lehdistä kuvia vangeista ja laittakaa kuvat luokan seinälle: millaisia mielikuvia vangin vaate herättää? kootkaa kuvien ympärille yhteistä miellekarttaa heränneistä ajatuksista.

4. Sekä vanginvaate että sotilasasu ovat molemmat tavallaan univormuja; sanallahan tarkoitetaan yhdenmukaista vaatetusta.

Miettikää mitä sana univormu tuo teille ensimmäiseksi mieleen, millaisia ajatuksia se herättää? Millaisia univormuja voitte nähdä päivittäin?

Esimerkiksi poliisien ja palomiesten työvaatteet ovat tuttuja univormuja arkipäivässä. Myös tietynlainen alakulttuurin tai uskonnon mukainen pukeutuminen voidaan tulkita univormuksi.

5. Etsikää elokuvasta vaatteiden lisäksi muita ihmisryhmiä keinotekoisesti erottelevia symboleita.

6. Miten vaatteita ja puvustusta käytetään elokuvan henkilöhahmojen rakentamiseen? Muistelkaa seuraavia elokuvan henkilöitä:

Bruno

Brunon isä

Brunon äiti

Brunon sisko

Lutnantti Kotler

Pavel

Shmuel

Miten he pukeutuvat, miltä he näyttävät, millaiseksi heidät kuvataan? Mitä henkilöstä saa selville pelkkien vaatteiden perusteella?

RAJAT YLITTÄVÄ YSTÄVYYS

Elokuvan kantavaksi voimaksi ja toivon tuojaksi nousee raja-aidat ylittävä ystävyys.

1. a) Elokuvan päähenkilöllä Brunolla on monia ystäviä. Miten nämä ystävyysuhteet eroavat toisistaan? Muistelkaa miten elokuvassa kuvattiin Brunon ja hänen berliiniläisten kavereidensa välistä ystävyyttä ja miten se erosi Brunon ja Shmuelin toveruudesta? Entä millaisiksi kuvattiin Brunon välit sisarensa, vanhempiin, palvelijoihin? Millaisen kuvan ystävyystestä elokuva antaa?

b) Miksi juutalais- ja saksalaislapset eivät voineet olla ystäviä?

c) Millainen ystävyys pojilla elokuvassa mielestäsi oli? Kuvaile viidellä sanalla.

d) Millaisia eroja tai erottavia tekijöitä huomasit pojissa? Miksi ystävyys eroista huolimatta syntyi?

2. Ystäväkartta

Mieti omia ystäviäsi? Mitä ystävyys sinulle merkitsee? Tee omista ystäväistäsi ja läheisistä kartta ja yhdistä nimet toisiinsa:

Keskelle tulee oma nimi tai kuva, jonka ympärille kootaan läheisiä ihmisiä. Yhdistä punaisella rakkaimmat ja tärkeimmät ihmiset, vaaleanpunaisella hyvät ystävät, oranssilla kaverit, keltaisella loput. Pohdi miksi yhdistit kenenkin tietyllä värillä? Mikä merkitys punaisella yhdistetyillä henkilöillä on sinulle? Mitä olisit valmis tekemään heidän puolestaan?

Säästäkää kartat ja palatkaa niihin jonkin ajan kuluttua. Tehkää uusi kartta ja vertailkaa vanhaa ja uutta. Onko karttanne on muuttunut, jos on niin miten ja miksi?

3. Mikä on mielestänne ystävyuden ydin: määritellä ystävyuden olemus

4. Ystävyuden lisäksi elokuvan tärkeäksi ihmissuhteeksi nousee Brunon suhde vanhempiinsa.

a) Bruno on täysin tietämätön tapahtumista ympärillään ja ihannoit isäänsä. Onko Brunon `sinisilmäisyys` mielestänne ymmärrettävää ja uskottavaa? Milloin Brunon usko alkaa horjua ja mitkä tilanteet aiheuttavat hänessä epäilyksiä?

b) Miten Brunon isän ja äidin suhde kehittyi elokuvan edetessä? Miten äidin suhtautumista ja muuttumista kuvataan?

HOLOKAUSTIN HIRVEYDET

1. Elokuva mainostetaan lauseilla: "Aidat erottavat mutta toivo yhdistää", "ajaton tarina kadotetusta viattomuudesta ja löydetystä inhimillisyydestä" Miten nämä mainoslauseet mielestänne kuvaavat elokuvaa?

Keksikää omia sloganeita ja mainoslauseita elokuvalla

Yksi elokuvan sanomista on että ihmiset voivat tulla toimeen ja ymmärtää toisiaan jos heitä ei kannusteta vihaamaan. Lapsuuden viattomuudessa on toivoa, joka on inhimillisyyden kasvualusta.

2. Vaikka elokuvan tarina sijoittuu menneeseen, nykyaikaan ei ole kauheuksista vapaa. Mistä maailmankolkista ja konflikteista saisi samanlaisia nykypäivään sijoituvia tarinoita?

Keksikää pienissä ryhmissä nykypäivään sijoittuva tarina rajat ylittävästä ja kauheuksia uhmaavasta ystävydestä.

3. Elokuva sijoittuu 1940-luvun Saksaan. Mitkä historialliset tapahtumat ovat elokuvan taustana?

Muodostakaa pieniä ryhmiä ja etsikää selitykset seuraaville sanoille:

Keskitysleiri

Holokausti

Juutalaisuus

Kansanmurha

Natsismi

Hitler

Opettaja voi myös jakaa kullekin ryhmälle yhden aiheen, josta ryhmä pitää muulle luokalle pienen esitelmän.

Lähteitä:

Steinbacher, Sybille 2008: *Auswitch. Lyhyt historia*. Helsinki: Like

Wolfgang, Benz: *Holokausti*. Tampere: Vastapaino, 2000. Antisemitismin tutkimuksen professorin kirja on johdatus holokaustin historiaan.

<http://www.ushmm.org/> juutalaisvainomuseon englanninkielinen www-sivusto, jolta löytyy historiatiedon lisäksi myös kattava opetussivusto.

<http://www.otavanoppimateriaalit.net/nettilehti/holokausti/Default.htm> Historian nettilehdestä löytyy tietoa ja tehtäviä.

<http://en.auschwitz.org.pl/h/> Auschwitz-Birkenau –museon laaja historiasivusto.

<http://www.jchelsinki.fi/> Helsingin juutalaisen seurakunnan sivuilta löytyy mm. yleistietoa juutalaisuudesta.

4. Toisesta maailmansodasta ja juutalaisvainoista on tehty lukuisia elokuvia, luettelkaa näkemiänne.

Onko *Poika raidallisessa pyjamassa* elokuvassa mitään uutta tai erilaista aikaisempiin holokausti -kuvauksiin verrattuna? Vertailkaa elokuvaa muihin samasta aiheista tehtyihin filmeihin. Pohtikaa miksiokuva on tehty ja mitä uutta se mahdollisesti tuo lukemattomiin toisesta maailmansodasta tehtyihin elokuviin.

Tunnettuja juutalaisvainoja kuvaavia elokuvia ovat esimerkiksi:

Schindlerin lista (*Schindler´s List*, 1993), *Exodus* (1960), *Pianisti* (*The Pianist*, 2002), *Uhma* (*The Defiance*, 2008), *Väärentäjä* (*Die Fälscher*, 2007), *Kaunis elämä* (*La vita è bella*, 1997), *Diktaattori* (*The Great Dictator*, 1940), *Ruusujen katu* (*Rosenstrasse*, 2003), *Viattomien verellä* (*Edges of the Lord*, 2001)

5. Keskustelkaa erilaisista ideologioista, mitä ideologioita tulee mieleenne? Mitä ideologioita on tarjolla nykyihmiselle? onko enää olemassa vaarallisia ideologioita?

Wikipedia määrittelee ideologian aaterakennelmaksi tai aatejärjestelmäksi, joka on aatteiden kanonisoitunut kokoelma, poliittinen näkökulma todellisuuteen tai rutiininomaiseksi muuttunut poliittinen käytäntö, joka heijastaa tietyn yksilön, ryhmän, luokan tai kulttuurin tarpeita ja pyrkimyksiä. Yleensä ideologia on nimenomaan poliittista ajattelua. Poliittiseen ideologiaan sisältyvät tietyt arvot ja keinot näiden saavuttamiseksi.

Lisätietoa: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Ideologia>

6. Monet juutalaisvainot itse kokeneet ovat kirjoittaneet kokemuksistaan. Tutustukaa näihin silminnäkijöiden kertomuksiin:

Frank, Anne 2000: *Nuoren tytön päiväkirja*. Helsinki: Tammi.

Levi, Primo 2001: *Aselepö*. Helsinki: Like.

Levi, Primo 2005: *Tällainenkö on ihminen?* Helsinki: Gummerus.

Tadeusz, Borowski 2005: *Kotimme Auschwitz*. Helsinki: Like.

Wander, Fred 2009: *Seitsemäs kaivo*. Helsinki: Like.

Wiesel, Elie 1975: *Hiljaisuuden juutalaiset*. Helsinki: Shalom.

Wiesel, Elie 1991: *Yö*. Helsinki: Kirjapaja.

Tutustukaa myös John Boynen romaaniin *Poika raidallisessa pyjamassa* ja verratkaa sen holokausti - kuvausta itse vainot kokeneiden kirjoituksiin.

Lapsen näkökulmasta juutalaisvainoista on kirjoittanut myös Imre Kertés, jonka kirjan *Kohtalottomuus* (Helsinki: Otava, 2003) päähenkilönä on keskitysleirille joutuva juutalaispoika.

7. John Boyne sanoo kirjansa jälkisanoissa seuraavaa:

"Kirjoittaessani ja korjaillessani romaaniani olin koko ajan varma siitä, että voisin käsitellä tätä aihetta tarpeeksi kunnioittavasti vain lapsen silmien kautta, ja vieläpä erityisen naiivin lapsen, joka ei millään voi ymmärtää ympärillään tapahtuvia kauheuksia. Vain uhrin ja eloonjääneet voivat todella tajuta, miten hirvittävä tuo aika ja paikka oli, me muut elämme aidan toisella puolella, tuijotamme sen läpi oman turvallisen tukikohtamme suojista ja yritämme omalla kömpelöllä tavallamme käsittää sitä kaikkea."

a) Mitä mieltä olette tästä kirjailijan näkemyksestä? Miten itse koette ymmärtävänne historian kauheuksia?

b) Keskustelkaa mikä on kirjallisuuden, elokuvien ja muiden taiteen alojen vastuu tiedon siirtämisessä jälkipolville?

Miten tärkeänä pidätte esimerkiksi historiallisten romaanien ja elokuvien välittämää ajankuvaa?

c) Teodor W. Adorno on sanonut, ettei holokaustista voi tehdä kuvaa, sillä kuva ei tavoita todellisten ihmisten todellista kärsimystä.

Pohtikaa mitä vastaisitte tähän väitteeseen *Poika raidallisessa pyjamassa* elokuvan tekijöiden puolesta. Kirjoittakaa vastauksenne yleisöosasto -kirjoituksen muotoon.

Oppimateriaalin on
laatinut
Marjo Kovanen
Koulukinosta.